

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДНЯ РАНО

РЕДАКЦІЯ
І АДМІНІСТРАЦІЯ
Львів, Ринок ч. 10, II. пов.
Конто почт. шаян. 143.322.
Адреса для телеграм:
«Діло», Львів.
Гол. Редактор приймає від
11—12 год. передполуднем
Рукописи не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА:
Місячно: в краю 3-00 зол.
За границею:
В Америці 1 долар, Франції,
Голландії, Бельгії 20 фр. фр.,
Італії 7-50 ал., Німеччині 7-50 ал.,
Швейцарії 3 шв. фр., Чехо-
словаччині 30 ч. к., Румунії 150
лей, Болгарії 7-50 ал., Австрії
7-50 ал. — Зима адреси 1 дол.

Телеф. Редакції 29-41.
Друкарні 29-26.
В СПРАВІ ОГолошень
ЗВЕРТАТИСЯ до адміні-
страції.
ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА
25 сот.

Розв'язання римської справи.

Львів, 2. квітня 1929.

Ваштєтєвському урядові вдалося швидко розв'язати одну з найдраматичніших внутрішніх справ Італійської держави — справу римську і дійти до порозуміння та підписання договору в Лятерані з римським папою. Таким чином усунуто стан ворожнечі між римським папою й італійською державою, який існував від 1870 року, коли обидва під впливом могутнього національного руху Італійська держава військовою силою зайняла місто Рим, відібравши його від папи і проголосила своєю столицею.

Не має сумніву, що договір між римським папою та італійським урядом, який підписано 11. лютого ц. р., має величезне значення не тільки для Італії, але також для всієї світової політики. Він насамперед незвичайно скріплює престиж римського престолу й дає наново папам ту свободу рухів, якої вони добровільно позбавили себе в 1870 р., відкинувши запропонований їм італійським урядом «гарантійний пакт» і проголосивши себе «визначеними Ватикану». Тепер папи знову зможуть вільно подорожувати по світі й брати особисту участь в різних церковних і політичних конгресах. А з історії відомо, що наприклад папа Льва IX. в середині XI. століття розпочав собою добу незвичайно далекосяглого церковної політики.

Тепер Італійський уряд опублікував уже майже всі точки свого договору з папою. Найцікавішою стороною цього договору є, розуміється, територіальна справа, за яку свого часу й почалася ворожнеча між папою та Італійською державою. Адже свого часу король Віктор Емануїл у тріумфальній проміні в 1870 р. прокламував засаду екстериторіальності Риму, а його міністр закордонних справ Веноста так сформулював цю засаду в своїй циркулярній депеші до держав: «Вперше від соток літ Італії знову знайшли в Римі традиційний осередок своєї національності. Рим відтепер знову з'єднано з Італією силою національного права, яке, висловлене спочатку парламентом, одержало своє остаточне посвячення в томосуванні римляни... Італія почуває всю величезну відповідальність, яку вона переймає, коли заявляє, що світська влада святого отця перестала існувати... Річ була у тому, щоб погодити між собою національне й релігійне почуття і задержати незалежність та духовний авторитет святого престолу серед свобод, які належаться модерній суспільності... Завданням Італії є перевести у відношенні між церквою та державою ідею правди в її найвищому та найкращому значенні». (Текст подаємо за статтею б. австр. міністра Гуссика, опублікованою у «Нае Фрае Прессе»). Однак, як відомо, ні Веності, ні всім його наступникам, аж до Муссоліні не вдалося дійти до правного порозуміння з церквою.

Доперва тепер перший з договорів, підписаних у Лятерані, знову признає папі всі права світського володаря на основі признання його «свершеном Ватиканської держави». Ця держава обіймає, що правда, лише 44 гектари, однак цього досить вистарчає, щоб признати папі, як «свершеному Ватиканському державі», суверенітет в інтервісированій області, який належить святому престолу з його природи, відповідно до його традицій та відповідно до потреб його світової місії».

Всі далішні точки цього договору, це є вже майже так званий конкордат між папським престолом та Італійською державою. По скінченні війни римський престол акціював досі деяких конкордатів або конвенцій, а саме з Лотарієм в травні 1929 р., з Баварією в березні 1924 р., з Польщею в лютому 1925 р., з Литвою в квітні 1926 р., з Францією в грудні 1926 р., новий конкордат з Литвою в вересні 1927 р., з Чехословаччиною в лютому 1928 р. і з Португалією в квітні 1928 р. З цих конкордатів новий конкордат з Італією є найважливішим як з огляду на велике число справ, які він регулює, так і з огляду на те, що включено його з державою, на території якої є Ватикан і яка має 42 мільйони населення, якого більшість належить до католицької церкви.

ЗАМІТКИ І ВІДГУКИ.

Відгомін трагічного минулого.

У першому числі «Пшегальонду Віленського» за цей рік опублікована стаття Вячеслава Липинського у відповідь на крайньо негативну оцінку національної української політики за часів гетьманування П. Скоропадського, що появилася на сторінках польського органу «Мисль Неподлегла».

У статті В. Липинського знаходимо між іншим місце, що відноситься до його дипломатичної діяльності за часів гетьмана Скоропадського. Воно незвичайно цікаве та під деяким оглядом навіть революційне. Далі наводимо його в цілості за львівським «Поступом» (число з березня ц. р.), в якому ціла стаття В. Липинського з «Пш. Вілен» передрукована.

«Коли польські хлібороби на «пресах» — читаємо в статті — дають стритис як овечки панам з Варшави, тоді «представляють вони культуру та цивілізацію серед варварської більшовицької дичі». Але коли вони хотять дати впрямі реальний доказ цієї своєї культури й цивілізації та пильні свою адібітність правити собою в своїм краєм без опіки Варшави, тоді закладаються в Римі впрямі мир з «дичю» і віддається їй «дичі» на поталу «представників культури й цивілізації». За гетьманських часів місцеві люди польської національності мали забезпечену популярність культури й економічного розвитку. Але тому, що гетьманська Україна означала кінець панування папів в Варшаві на «пресах», ці папові зробили все можливе, щоб гетьманський уряд доводили. Неозаки зривали в повітря складні амуніції на Україні, потрібні для німецьких і гетьманських військ. Вшепозаки втручали й у дипломатичний та в інформаційний праці і в очернюванні перед переможною антантою та в громадській опіні «германофільського» та «демократичного гетьмана. Коли нижчеписаний в імені гетьманського уряду вживав заходів, щоб на Україні залишилися — за згодою переможної коаліції — частини німецьких військ, що врятували під більшовицької руйні в Україні і польський елемент, то найбільше завзятими ворогами цих заходів були власне папові в Варшаві. «Краще більшовики, ніж абудовала без нас та помімо нас, — значить від нас незалежна — Україна». Тому протигнемо до більшовицької руку згоди: тому браталися з російськими «єдинорозумними», що теж очернювали «зрадника» гетьмана всіма засобами в Яссах, Парижах та Лондонах; тому використано так цинічно політичну таупоту українських націоналістів і притиснено до варшавського серця п. Петлюру, якого ще вчора вважали в варшавській опіні звичайним «тайламаком»...

Нині все це належить до історії. Державність українська, а в нею усамостійнення всіх земель, положених між Росією та Польщею, — на довгі роки похоронені. Але історія ця вказує нам вразно два шляхи: один, що веде до самостійності, — другий — до залежності від Москви та Варшави. Не дивуємося зовсім, що перший шлях не припав до вподоби «Мислі Неподлегла», та що але вона його «виправдовувала історією». Історія, якої виправдати не слід, для «Мислі Неподлегла» сідмуча: відмовити у відношенні до «пресів» старий варшавський клич «17-ого віку: шляхти видаць, чернь розсудувать». Українським, литовським, білоруським має право бути тільки «люди і хлоп», або як нині інтелігент-періодіст та народний кооператив. Польонувати «преси». Наплонити там якнайбільше «Полькевичів», а ці нехай «дувають по морді» не-Полькевичів, як Вишневицькі дурили свого часу Кравчиць. З цього випливає велич давньої Річчипосполитої — виросте велич і нинішньої... Чи варт подумувати з людьми, які нічого не забули та нічого не навчилися?

Дійсно подумувати нема а ким та а польонити така наряд, чи донелад до чогонелад. Щож до гетьманських часів та національної політики гетьманського уряду, то вона дійсно давала польським «культуригером» дуже багато, а ще більше вони собі самі брали при допомозі австрій-

ського та німецького війська і певно без відома влади. Натомість політика того уряду в справах українського національного життя та відносно його представників не все і не всюди була такою, якою бажав її бачити шановний автор цитованої статті. Та ми не хочемо при тій нагоді вхлудити в її аналіз. Зате знаємо, що В. Липинський, як дипломатичний діяч гетьманського часу, робив усе можливе, щоб українська держава втрималася.

«Нова ідеологія».

Під такою назвою поміщена в ч. 6., органу Української Соціал.-Демократичної Партії «Вперед» стаття п. Порфіра Буняка, що хоче довести необхідність спільних (у нас польсько-українських) професійних організацій.

Автор статті каже, що останній збір УСДП найдовше застопорився саме над справою професійної організації робітництва і дійшов до того, що вона мусить бути спільною для польських і українських робітників. Чому? На те пан Буняк відповідає так:

«Наші противники, наприклад унівіві, чи аступники «Новой Ідеології» товариші в «Супруга», чи радикали — уявляють собі, що через підтримання клича спільної професійної організації, ми хочемо похестити українське робітництво під прапор ППС чи навіть денационалізувати його. Ні Якраз протилежно, бо чинною участю українського робітництва в спільних професійних союзах ми хочемо задержати апартність у професійному руху на терені нашої країни. Хочемо ослабити, згладити недовустити до цього, щоб в професійних союзах верховодила ця чи інша політична партія, хочемо міжпартійну боротьбу зовсім усунути, не хочемо знати національної ворожнечі в професіонах. Правда, тяжко це перевести, бо тут і там засідають люди різних політичних переконань, різної нації».

Дійсно тяжко це перевести нашим есекаем не тільки тому, що там є люди «різної нації», але ще більше тому, що залязли вони за те що найменше пять, якщо не цілих 10 літ, зазігано. Та наші есеки тим не турбуються, як не турбуються також і тим, що люди «різних націй» в тих організаціях їх і до слова не допустять, а не то до впливу на життя «спільних» профорганізацій. Спізнані «есеки» снують фантастичні мрії про повторення в Польщі того, що було за Австрії.

Ось зразок тих мрій:

«Австрія — це була мала вавилонська вежа народів. Національне загострення доходило нерідко до краю. А організації друкарів, велика спільна організація, в якій гуртувалося 99 процент всього друкарського робітництва, дала собі раду з національними питаннями. Утворила краєві автономні групи, завела урядувальні, друки і т. п. в різних мовах, низала, згладити субвенціонування пресові органи в різних мовах, а навіть на центральних з'їздах, де панувала німецька мова і де нислано делегатів, що знали й в слові й в писемі — сидів перекладач, що перепонівав реферати в матерій мовах (виходило не раз таке, що делегат-чех знав ліпше мову німецьку, як свою власну, а востатки перекладач робив свою роботу!). І в цей спосіб національне питання поздалося якесь, ніхто ним більше не займався, а цілу енергію амерено на чисто професійну роботу».

Одним словом: «дай Боже здоровля короні», бо в професійних спільних організаціях запанувало своє таке «дичіччя» відносно, що вони будуть навіть субвенціонувати есецьку українську пресу та держати перекладачів для тих українських промовців на зборах, що хоч і вміють говорити по польськи, то все одно на зборах промовлятимуть по українськи через перекладачів. Буде це мабуть мати місце передовсім у деревняно-промислі, в якому працюють виключно українські робітники. Дійсно «блаженні віруючі!» Але не тільки віруючі, але й ті нехай будуть «блаженні», що про те пишуть.

«На нашу партію — читаємо далі в статті — все дивилися а дивляться робітники. Жадали а жадають від неї проходу, згладити вказівки, як їм поступати, як поводитися — тепер, по війні —

до професійних організацій, що вже існують чи майбутніх. Своє становище в цій справі ми ясно в певноначно поставили на нашому відрі в днях 8 і 9 грудня 1928 р. Становище ідентичне з переліченим і в цьому напрямі нема у нас двох думок. І ще раз підчеркнуємо, що ми були і є за єдиною, змонірою, професійною організацією, що об'єднала би робітництво даної галузі промислу, без огляду на націю, партію чи релігію. Українське робітництво повинно вступати до існуючих професійних і там домагатися: наведення окремих українських груп і платиничних станій, де в більша кількість українців; заспокоєння своїх культурних потреб у цих групах, де вони в меншості; видавання професійних органів в українській мові та заповнення українського діловодства; утворення окремих та центральних українських професійних секретаріатів; представництва в Центральній Комісії Професійних Союзів. Ось така наша ідеологія. Не нова вона, правда, бо в професійний рух у нас не новий.

Одиним словом: програма! А точніше кажучи, то нема тут ніякої програми, бо спільні професійні зв'язки існують давно і на нові їх творити не треба. Вони своїм повстанням випередили програмове домагання теперішньої УСДП. І буде в тих спілках так, як було. Будуть ними далі водоводити пелесіші та будуть сміятися у кулак з фантастичних мрій чи то пак домагань наших есдеків.

Творити свої професійні спілки та йти на довгу й затяжну боротьбу з теперішніми пелесішними монополізаторами професійного руху нашим есдекам немало, а важко і не під силу. Тому не треба їм аж так дуже дивуватися, що обстоють спільні професійні організації та водоводяться тільки висуваним наведеним вище теоретичним „домагань“, над якими практика пелесішських потентатів прийде до дивного порядку. Це дійсно „нова“, але при тім і дивогляда ідеологія.

За самовистарчальність.

Цікавий страйк німецьких селян.

Німецькі газети повідомляють, що збори мужів довіря сільсько-господарського союзу в провінції Ганновері одностогосно рішили від 1 травня червези загальний страйк покущів селян. Всі селяни мають перестати купувати убрания, білизну, промислові вироби всякого роду, річи домашнього вжитку, сільсько-господарські машини та прилади. Всікі потрібні напратки мають бути зроблені власними силами, а потрібні в господарстві річи мають бути випозичувані від сусідів. Таксамо від 1. травня мають бути спинені всі закупки штучного палива. Всі селяни, які далі лишатимуться членами соціалдемократичної сполучної кооперативи, будуть бойкотовані. Цим страйком селянський союз має замір звернути увагу на важке становище та надмірне обтяження податками сільського господарства в Німеччині. Варто це зазначити, що рішено червези завзяту боротьбу проти великих часовисей, які зовсім не дбають про інтереси сільського господарства.

ВОЛОДИМИР БІРЧАК.

БЕЗЖУРНІ ДНІ.

Оповідання.

(Продовження.)

— Мою крапку ви побачили? — кричав уже учитель.

— Але-ж я її не побачив і не міг навіть побачити. Ці цілком не було, а повинна була бути! По підписі все треба крапки!

— Ви, отче раднику, побачили, що в мене нема крапки?... — розганявся знов учитель.

— Не у вас, а по вашому підписі її не було! — перебив супокійно пан-отець.

— Прошу мені не перебивати, — кричав ще голосніше учитель. — Ви побачили, що по моєму підписі нема крапки, а що у вашому виходку нема дошок — того ви не бачите?

— Але-ж, пане професоре, — перебив пан-отець. — Це крапка — а це знову виходок!

Але учитель не дав себе вже збити з пантеанку і кричав схвильований:

— Що по моему підписі нема крапки — це ви побачили, але у вас, у вас, ось тут дірава поваз! Що вам, отче раднику, тече вода на голову в постелі — цього ви не бачите? Село вже давно хотіло напратити вам кату, але ви, отче раднику, все чіпаетесь якихось формальностей, крапок, дрібничок, ідіотичних ідіотизмів і вже десять літ тягаетесь з ними і не в силі напратити стріли! Цього ви не бачите, а що нема крапки по моему підписі — це ви бачите! Коляка об-

Як виглядає європейський пацифізм.

В часі світової війни преса антанті завзято пропагувала брехливе твердження, що війна не детється для знищення „пруського мілітаризму“ і що по його знищенні всі народи Європи й цілого світу нарешті спокійно зможуть роззброїтися. Війна скінчилася, „німецький мілітаризм“ наразі справді знищено. Якже виглядає тепер „роззброєння“ Європи? На основі мирових договорів справді обеззброєно давніші „мілітаристичні“ держави. Німеччина має лише 100.000 війська, Австрія 20.000, Угорщина 35.000, Болгарія 19.000. Зате держави антанті, що билися за знищення „мілітаризму“ мають: Франція 227.000 сталого війська, Англія 310, Італія 356, Бельгія 68.000, Чехословаччина 150, Югославія 143.000, Румунія 143.000, а Польща аж 310.000 сталого війська. Окремо ще треба згадати Радянський Союз, який має понад пів міліона сталого війська. Так виглядають в цифрах наслідки знищення „пруського мілітаризму“ „пацифістичними“ державами. Відомості ці подаємо за німецьким часописом „Дайтше Рундшав“.

Конфіскація „Тараса Бульби“.

З Коломиї повідомляють нас, що тамошнє старство заняло весь другий наклад безсмертного твору великого М. Гоголя „Тарас Бульба“. Твір цей появилася накладом Видавництва „Ока“ в Коломиї. Цікаво, що першого видання того самого „Тараса Бульби“, колонійське старство перед кількома літами не заняло і все воно без перешкоди розійшлося, що й дало Видавництву спонуку до другого накладу цього року.

Цей, переложений на всі європейські мови генійський історичний твір Миколи Гоголя, друкований вже кількома накладами в Галичині поза Коломию, діждався нарешті конфіскації аж у Коломиї.

При тім слід зазначити, що це вже другий з черги випадок конфіскації історичної повісті в тому самому Видавництві, а третій з черги за польських часів на Галицькій Землі. Недавно голосною була справа конфіскації тернопільським старством історичної повісті Андрія Чайковського „До слави“, що була продовженням (II частиною) повісті „Побратими“. Ця конфіскація найшла вже відгук і на парламентарній арені.

Справа заняття „Тараса Бульби“, що друкувалася і поширювалася без перешкод і за польських часів навіть у Коломиї, варта не тільки того, щоб нею занятися на парламентарній арені, але й того, щоб з нею познайомити взагалі ширший культурний світ.

Дотеперішня конфіскаційна практика провінційальних цензорів на українській літературі, історичні твори вказує, що скоро можна діждатися і конфіскації творів Шевченка та Франка.

Добро „Просвіти“ — це добро цілого народу, а зокрема кожного з нас.

XXI.

Сваряться так вони обидва, а Грицько і Стецько прислухувалися цій сварці й не звертають уваги на Романа. А Роман розглянувся сюди й туди і коли голос учителя піднісся все вище й вище, а Грицько і Стецько вліпили в учителя свої очі, Роман вийшов на пальцях до кухні й шепнув візникові:

— Микола, тихонько виїзди, ідемо!

В кімнати стояв тимчасом пан-отець цілий черволий, ображений словом „провокація“; учитель підняв палицю на гору, тинькав нею в діру у повалі і кричав:

— Крапка! Тут є ваша крапка! Крапка, крапка — виходок! Я не позволю ображатися!

— І я не позволю! Це свинство, це з вашого

Гостина заморського земляка.

Ред. О. Ривюк у Львові та його прийняття українською громадою.

Зі Сполучених Держав Північної Америки завітав до краю по кільканадцятилітній відсутності наш земляк Омелій Ривюк, редактор американської „Свободи“ (одинокий в Америці український національний щоденник!) і голова Об'єднання українських національних організацій в Америці.

Ред. О. Ривюк приїхав до краю ще перед кількома тижнями і за той час залунавився з нашим життям-буттям не тільки у Львові але й в краю. В суботу, 30. ц. м. витала його львівська громада скромною вечерою в залах готелю „Брістоль“. У святочній вечері взяло участь поперш сто наших громадян, послів, політиків, культурних і освітніх діячів та робітників національної української преси.

Щільний вечір мав незвичайно м'який характер дружніх сходів. Гостя привітав і представив присутнім голову Українського Національно-Демократичного Об'єднання і Парламентарної Репрезентації д-р Дмитро Левницький. Від наших господарських установ промовив інж. Ю. Павличковський а від культурних і наукових установ проф. д-р Кир. Студинський. Ред. О. Ривюк поділився в обширній промові своїми враженнями про життя нашої американської еміграції, про її побут, перспективи розвитку та ролі в національному житті українського народу.

Промова ця, незвичайно ядерна, богата датою та ілюстраціями з життя української еміграції, а до того дуже живо виголошена і проглядно збудована, зробила на всіх учасників вечора дуже добре враження. Від українського жіноцтва витала гостя сен. О. Кисілевська, від мішанства та ремісництва М. Галісін, від селян Гр. Скасків, від робітників М. Козницький, від представників преси і від „Союзу українських письменників і журналістів ім. Франка“ ред. В. Мудрий. Далі промовляли ще пос. о. прал. Куницький і пос. О. Луцький. Закінчив вечір д-р Дм. Левницький побажаннями для дорогого гостя.

На політичному фронті.

Засідання ЦК. УНДО.

В суботу, для 30. березня відбулося засідання Центрального Комітету Українського Національно-Демократичного Об'єднання, на якому голова партії і Парламентарної Репрезентації д-р Дмитро Левницький зложив обширний звіт з діяльності Парламентарної Репрезентації. Над звітним розвинулася обширна дискусія, впливом якої було одлуджене прийняття такої постанови: „Центральний Комітет приймає з признанням до відома звіт голови Посольського Клубу д-ра Дмитра Левницького з діяльності Парламентарної Репрезентації і висловлює їй повне довіра за всю дотеперішню, незвичайно важку та відповідальну політичну працю“.

боку провокація! — говорив, ледво відсапуючи, пан-отець.

Горячо ставало поміж ними. Шож було мудрішого, як комусь третьому дати ту нещасну крапку і скінчити спір, що зачався маленькою крапкою й доходив уже до „великих річ“! Так подумав Стецько, піднявся скоро з місця, замочив перо і крикнув:

— Погоджу вас! Даю крапку по підписі й конець!

Але в цій хвилі сталося диво: оба вороги кинулися на нього. Учитель вирвав Стецькові перо з руки, пан-отець вирвав знов папір.

— Перепрошую! — кричав учитель. — Яким правом ви важитеся давати мою крапку?

— Залишіть, це не ваше діло! — промовив знов пан-отець. — Крапка належить до підпису і пан професор мусить сам її дати! Так, для самого принципу!

— Не дам! Не дам! — кричав учитель. — Бо тут уже не в крапки справа, а в принципи! Не дам, не дам! Але вже діло вам мішатися не у свою справу? — кричав знов до Стецька і знов до пан-отця: — Не дам! Не дам задля самого принципу!

— Панове! — крикнув уже і Стецько, що стратив супокій. — Позвольте, що скажу вам обидвом правду в очі, що думаю про вас... — але в цій саме хвилі вбігла в кімнату стара саужниця з довгою варехою в руці і крикнула:

— Вітк паннич з Болотиница!

— Що?!

— Вітк паннич з Болотиница! Вже сидить на возі, хоче їхати, віткне! — поправилася служниця.

(Продовження буде.)

Господарська криза в Японії.

Бувший німецький посол в Токіо д-р Зольф у своїй цікавій книжці про будову та проблеми японського господарства. Після успішної війни проти Росії господарський розвиток Японії дуже швидко й кроками пішов вперед і вона виступила, як поважна сила, на світовому ринку. Цьому розвитку дуже сприяв також корисний союз з Англією. В часі світової війни Японія одержала багаті й ринки збуту. Від 1915 року її торговельний бізнес став активним. Японська індустрія, банкі, торгівля й торговельна флота невичайно зросли. Однак після закінчення миру показався, що зріст капіталу три рази перевищує зріст продукції. І цього капіталу нема де вкласти. Крім того частину закордонних ринків знову страчено і страчено на користь Німеччини, проти якої ще так недавно, власне за ці ринки, Японія вела війну. Вже в 1922 році відносний рівень заробітної плати в Японії став вищим, ніж в інших країнах, а зменшити його було дуже важко, щоб не підсилити комуністичних настроїв серед робітництва. Тепер в Японії робоча сила в порівнянні до їх продуктивності коштує до 20—25 проц. дорожче, ніж в Німеччині. Великий землетрус, який знищив величезні вартості, на деякий час забезпечив японській індустрії працю. Однак це не могло усунути загальної господарської кризи. В останньому році торговельний бізнес Японії показав величезну суму в 1,100 мільйонів ен, яку Японія мусіла заплатити готівкою за привезені до краю чужі товари та сировину, й якої вона не могла покрити вивозом власних товарів та сировини. Виріб штучного шовку в різних країнах Європи дуже зле відбивається на вивозі сирового шовку. Щоби припинити надмірний вивіз золота за кордон уряд мусів обмежувати ввіз. Це знову викликало велике невдоволення серед промислових та торговельних кругів. Так поволі все господарське життя Японії охопила тяжка й затяжна криза. Щоб вийти з неї Японія мусить основною перебудувати свою індустрію й доплатувати її до виробу тих артикулів, в яких вона могла би витримувати конкуренцію з іншими державами і зменшити кошта своєї продукції.

Президент Масарик про армію.

Президент чехословацької республіки Масарик помістив у чеському військовому журналі статтю, в якій між іншим пише: „Як кожна окрема особа, так і нація мусить боронитися, завсіди й посвідково. Приклад малої Данії в 1864 р. мусить бути підбадьоренням також і для нас. Мала країна сміливо протиставилася Австрії та Прусії. Наше становище зобов'язує нас до удержання доброго війська, щоби ми не мусили підлягати. Ми хочемо мира, ми не хочемо на нікого напасти, не хочемо нікого насилувати, однак ми будемо проти кожного боронитися. Ми потребуємо спокою для закінчення наших приготувань до оборони“.

них. Рудницький.

Дещо про повість.

І. Ідеї і сюжет.

Кілька свіжо прочитаних газетних повістей просто відкидає тему про сюжет та техніку написання повістей. Це майже вся проблема повісті: її вартість нероздільно зв'язана зі сюжетом і його переведенням. У нас досі не відрізняють сюжету від ідеї. Письменники йдуть алогічно за поглядами поширених серед нас, що вся праця твору — ідеї, і що розуміють вони як чисто абстрактне поняття, незалежне від форми, в якій воно висловлено, переказано, відтворено у залому твору. Форму твору розуміють у нас популяристи: це та обробка сюжету, яку можна назвати літературною і та, яка дозволяє читачеві орієнтуватися, чи автор соціалізується зі змалюваною людиною чи вступає проти неї. Вже сама відповідь на питання: чи твір є літературний чи ні? — залежить у тієї статті дискусії від чисто ідеологічних настроїв читача. Коли він в той галас, що автор мавши твір для оборони ідеї йому симпатична, він відбачить йому всі хибі, які ніколи не робить з цього твору навіть літературний; коли ж він мусить признати талант авторів, і ідеологічно з ним не погоджується, цього йому досить, щоб докласти безвартісності твору. Досить письменник може одночасно мати ту саму ідею, напр. змалювати духову кризу учасника революції, а яку він діє, а яку роз-

На шкільно-освітні теми.

Підготовлення зміни статуту „Рідної Школи“.

Я порушив на сторінках „Діла“ в перших днях цього п. р. переважно справу, а саме підготовку до зміни статуту „Рідної Школи“ на найбільшій Загальній Зіезді. Там я запропонував Головіній Управі переслати пам'ятки зміни на розгляд Кругам Р. Ш. і опонувати їх в часописах і на основі уваг, лінійних широкими заінтересованими кругами громадянства, тобто зміну статуту й діяльності Р. Ш. в будучині.

Між пам'ятки були вкрай слушні, бо кілька Кругів Р. Ш. й деякі громадяни обговорювали їх з мною писемно й устно та сподівалися оголошення тих змін. Тому, що досі Гол. Управа Р. Ш. не забрала слова в тіх справах, позволю собі ще раз порушити це питання.

Не знаю, як далеко поступила підготовка зміни статуту в Гол. Управі та думаю, що коли вона ще як слід не підготована, то краще її не брати на цьогорічний найбільшій Загальний Зіезд, а радше відкласти її і скликати в тій цілі пізніше нараду. Загальний Зіезд з одною тільки точкою: „Зміна статуту“. Коли ж Г. У. Р. Ш. підготувала й рішила зміну статуту поставити на розгляд найбільшого Зієду, то я таки уважаю кінечним передати цю справу на обговорення Кругів і загальної громадянства.

Зазначую, що зміна статуту такого всенародного т-ва, як Р. Школа, не може обійтися без пресоюї дискусії, без найширшого заінтересування нею загально. Пригадую, що подібні зміни статуту „Ревіз. Союзу Українських Кооператив“, „Прогресу“ й інших наших центральних установ були широко розглянуті й обговорювані на сторінках преси, по філіях і на місцях. Дискусія й завжди покликаних чинників поширили зацікавлення до справи серед громадянства і спричинили скоріше темпо розвитку тих товариств, як це бачимо наочно з їхніх звідомлень і загальних звідів. Тому я не можу зрозуміти, чому не мала тим набутим досвідом користуватися й Гол. Управа Рідної Школи? Адже навіть державно незалежні народи улажують наради, конференції, анкети, сходили, пресоюї дискусію, коли їм належить на всестороннім основі обдумання перемінити якогось закону чи реформи товариства. Таку практику бачимо й серед поляків у кождій ділянці їх державного й суспільного освітнього життя.

Коліж ми не поширимо й не поглиблюємо серед нашої суспільності зацікавлення до життя й розвитку Рідної Школи на всі круги населення, як це було і в серед поляків до „Т. Ш. Люд“, серед чехів до „Ск. Мал“, серед німців до їх „Шульферайну“, то не дивуємося, що попри всю повагу, праця і зусилля численних ідейних одиноків Рідна Школа буде вести злиденне життя. Зміну статуту товариств викликають усі покликани чинники до популяризування своїх ідей і цілей, тому й Головна Управа Р. Ш. повинна перервати свою мовчанку, тим більше, що всі три останні Зієди Р. Ш. викликали побажання в напрямі перемінити статут Р. Ш. шляхом увелення до неї дирекції, зложеної з трьох директорів чи чарування. Не кождий з них мусить написати твір з пачифістичною закраскою. Одна й та сама ідея відкидає різні перспективи й може вести до різних ідеологій. Крім цього кождий зі загальних письменників мусить мати до цієї ідеї свій сюжет: шлу низку образів, реальних, які оживляють перед нами своїм словом. Та які універсальність ідеї (напр. любов ближнього, самопожертва для рідного краю), які спільність пережитих ним досвідів не рідко про остаточної вартісності твору. Сила вражливості твору зв'язана безпосередньо з талантом письменника: як він перевів дану ідею, відтворив свій сюжет.

Є межа, на якій ідеал злидається зі сюжетом. Та не питання залишило на боці.

Хто відчував перевагу таланту якогось Бальзака, Тургенєва або Гамсуна над нашими сучасними письменниками, а відчуває не так, що тамтих читає з більшою приємністю, той може погодитися на одно розсудження, у чому лежить перша хіба наших повістей.

Наші автори почували себе на силах писати повість як принада до доказання вибраної ними ідеї. Цим вони виконують одну корисну суспільну функцію — дають в руки літературу тому загально, що не ставить до літератури ніяких вимог.

Літературний твір як ілюстрація якоїсь ідеї для її оборони мусить рахуватися зі спогляданим, для яких він призначений. Чужою владою, що нашої національної скруті потребує підбадьорюючих, кришних авторів. Потребують. Але хто? Чи ті, що самі підбадьорять і самі фабрикують на коню? Заспокої в нас мінні проповід-

референтів, полібно, як це є вже в „Ревіз. Союзу Українських Кооператив“.

Довголітня практика вказала, що Головна Управа, зложена з людей, які працюють щоденно на пасуний хліб і часто службово залежні від держави, не в силі без очевидної чиноти повести й поширити всі нарастаючі агенти різного шкільництва. Її члени переважно доходячі й тобжаючі мінються часто чи то шляхом перемінорів, чи такі самі уступають, не чутливі на сили влади в Р. Ш. то, чого вона потребує. По кількох таких змінах (а вони неунікальні), бо члени — це люди, що хорують, умирають, згрібляють і т. д.) витягають пороги Головної Управи усілякі лаяки, падути підозріння на адреси бунтарів її членів, навіть людей хрустально чистих, що їх самих аразую до праці, а серед суспільності ширить нездоровий фермент обвинувачень всіх і всіх. Тоді слабке ідейний запал і працьовиті розсія — лишастись огірчення, пригноблення, занепад.

Щоби це на будуче оминати, повинна Г. У. перебрати на себе обов'язки тільки репрезентативні й нагляду, а саму вже щоденну, відповідальну працю на різномісний ділянці повинні повести органи новий, так би мовити — прикутий до Рідної Школи, себто дирекція чи референтура. Директори поведуть свої відділи праці самостійно, вони за них відповідають перед Г. Упр., а в разі потреби відбувають засідання під провозом голови Т-ва або назначеного ним директора. В такому укладі органі Рідної Школи, буде легко потягнути есент, винуватця до відповідальності за можливе занепадання, або й небажне виколання рішень Г. Упр. чи Заг. Зієду. Тоді устануть також напади й наклепи на „Наших Словач“ та сівня всяких підозрін під словом тесті, „на дух“.

Добре в будучині Рідної Школи цієї зміни кінечно вимагають!

М. Зубрей.

Польща ввучила ратиф. документи.

Дня 30. березня польський шерже д'афер у Москві ради. Зелезінський вручив більшовицьким властям документ, яким Польща ратифікувала московський протокол, підписаний 9. лютого п. р. Рівночасно ради. Зелезінський вручив ратифікаційний документ, який Румунія ратифікувала протокол. Протокол про вручення документів в імені Польщі та Румунії підписав ради. Зелезінський, а від більшовицьких ааст, нар. комісара закорд. справ Лівінов. Так московський протокол про вчасніше введення в життя Кельдогового пакту здобув обов'язуючу силу між згаданими державами.

Помер амбасадор Зл. Держав у Паризі.

Дня 31. березня помер у Паризі амбасадор Зл. Держав Герік. Уся преса присвячує покійникові довгі статті й підкреслює його заслуги та велику приязнь для Франції, головно підчас війни.

Похорони відбулись 4. квітня. Від імені французького уряду промовлятиме Поанкаре. Тіло покійника перевезуть до Америки на французькій кружляку.

ників, замахом слухачів. Слухачі починають відчувати, що вони чули те саме вже неодн раз.

Між Бальзаком і якимсьбудь нашим автором історичної повісті може й нема різниці теоретично у поглядах на її завдання. І один і другий хоче дати ілюстрацію до своєї ідеї, скажимо навіть: тої. Різниця починається від її переведення. У Бальзака ця ілюстрація вживлена в цілу низку могутніх постатей, яких взаємним сплелось у сіть конфліктів і викликає нам абстрактну основу твору конкретними переживаннями. Далі: коли великий письменник починає устами героїв філософувати на теми життя, державної влади, індивідуальної свободи, кохання, він не може робити цього з апаратом популяричного промови, а зі засобом, що відносна величини та характерної змалювання героїв. Ще й нема формул як треба складатися, щоби була добра. Таксамо не може ніхто апріорно асигувати: який голос співзвучає гарний або, що мусить уміти мала, щоби замалювати партійний образ. Зате кождий із нас, що має деяку підготовку — хоча би смак аматора — в якомусьбудь із цих мистецтв, може зробити, чого артист не може робити. Талант письменника вживається в матерію живих осіб і партій, у передачі психологічних переживань, а не в міркуваннях. Геніальний письменник не може зникати перейти межі, як повість зустрічається з філософією. Але той, хто не почував себе на силах вилати оригінальні ідеї, повинен слухати лише свої уми: лише передавати доглянені риси характеру живих осіб, замовити увазі їхні взаємні пристрастей і конфліктів.

ВІДГУКИ ДНЯ.

Повчаючий сон.

Цього року перший квітень і „пріма апріліс“ випали на один день. Я не є календарний спеціаліст, але мені здається, що воно так буває тільки в переступному році, коли лютий має 29 днів.

Можє й тому, що саме був „пріма апріліс“, а мав першого квітня дуже цікавий сон.

Снилось мені, що в мою хату прийшло коротке, але змістовне повідомлення: „Ви виграли на лотарії 40.000 доларів“. Моє серце підскочило з радості, як блоха на весілля і тільки тому не вискочило, що я ще необезпечений у Пенсійному Інституті.

Сорок тисяч доларів! Цеж така сума, за яку можна не тільки жити, але й пережитися, не тільки вийхати за границю, але й не вертати більше назад. Сорок тисяч доларів це такий високий ідеал, що неоди гравлячи на нього очі, топче ногами вдови, сироти, сусідів, приятелів і свою власну душу.

Взяв я папірець із м'яким повідомленням і рушив на місто. Прикинувся я — думаю собі — ніби ніде нічого, нехай люди аж пізніше довідаються. Вільна буде заздрість і сильніше враження.

Напроти мене надійшов незнайомий мені старший пан. Я все йому низько кланявся, а він торкав пальцем капелюх. Був замолоду адміністратором одного часопису і знав свою вищість у журналістичній ерарії.

Тим разом, як тільки побачив мене вірвав з голови капелюх і трухнем підбіг у мою сторону.

— Вітаю, лятю! Так рано в ліжка?

— Маю пролонгувати венселя, а це бачите вимагає часу.

— Хі-хі-хі! — засміявся дискретно старший пан. — У вас пане редактор, що слово — то капітальний „віц“.

— Я не жартую, зовсім серйозно!

— Алеж прошу мені не брати за але — пере-страшися старший пан. — Я вірю, так єсть, слово чести, бігме вірю.

— А як здоровлячко Високоповажаной Пані Добролії? — почав з іншої бочки.

— Дякую, добре.

— А як Високошановні Янголятка?

— Янголятка? Які?

— О! Прощу, знову геніальний жарт! Хі-хі-хі-хі. Як! Янголятка? Ваші власні...

— Ах! Ви про мої діти?

— Власне. Так єсть. Щодня лебуюся ними.

Повдівляю їх. Геніальні, розкішні, захоплюють... Я рванувся як опарений і не прощаючись, побіг вулицею.

— Звідки стара лисниця довідалася? — думав я. — Певно вже й другі знають. Пропав цілий мій плян заскочення.

Непомітно всунувся я в редакційні кімнати. Була ще така рання година, що навіть статейні ще не поприходили.

Але почта вже була.

На моїм столі лежав сріб „урядових“ коверт, кожна з адресою: „Високошановний Добролії, Поет, Повістяр, Редактор і пр. пр.“

А в сераліні:

„Беручи під увагу Ваші безчисленні за-слуги“...

Або:

„Вважаючи, що цим зробите честь нашому товариству“...

Або:

„Знаючи Ваші небуденні адібності в ділянці політики, наша партія“...

Вкінці:

„Нам треба людей з широким економічним світоглядом. Тому наш бач „Народна Драчка“ вибрав Вас Ви. і Ви. Добр. до надвірної ради че-рез аклімацію“.

Стільки листів мав я ще терпеливості про-читати. Далі вже абсолютно не міг. Зрештою, зміст їх напевно був подібний до попередніх.

— Широї душі потребу! — заревіло щось у мені і я прожогом вихопився на вулицю.

Віг перед себе, не розглядаючись і не зверта-ючи на нікого уваги. Тільки мов крізь сон бачив, як мільяли напелюхи в низьких поклонах і бли-мали липа з сахариновою усмішкою.

— До нього! До нього! — кричала душа і я біг далі.

В могого друга був пес, який завжди на мене гарчав. Тепер побачимо, як буде поводитися!

Ось і потрібна камениця. Три сходи на раз... і я опинився в кімнаті друга.

— Любо! — кликнув я від порога. Любо! Собако дорога! Я виграє сорок тисяч доларів!

Любо хвилю дивився на мене здивованим зором, а далі скочив, гаркнув і вкинув за руку.

Я розплакався. Не з болю а з розчудлення, що всеж така є ще на світі безінтересовість.

Галактіон Чипка.

Напрявні Ромуні.

Ромунський міністр закорд. справ Міронес-ку, який є тепер у Парижі, сказав журналістам, що недавній його подорож до Варшави ще раз ствердила ромунсько-польську приязнь. Заяве є зазначувати безосновність інформацій, нібито ця гостина в Польщі означає започаткування за-ходів для нового угруповання: Польщі, Мадя-рщини й Ромуній. Теперішній уряд Ромуній вірний малій антанті та вірить, що ця вірність дається погодити зі союзом із Польщею. Одиноки нові політичні комбінації були б можливі, колиб по-ширити малу антанту так, аби до неї приступила Польща.

Скасування 4 міністерств у СХС.

Югославянський король підписав закон про нову організацію найвищих адміністраційних властей. Цей закон касує чотири міністерства, а саме віроісповідань, земельних реформ, суспіль-ного здоров'я та пошти і телеграфів. Ресорт віро-ісповідань увіходить під компетенцію мін-ства освіти, ресорт земельних реформ — мін-ства хлі-боробства, ресорт сусп. здоров'я — мін-ства су-спільної опіки, а ресорт пошти під компетенцію мін-ства сусп. робіт, якому підлягатиме теж ди-рекція водних шляхів і будови нових залізничних шляхів. Статистичний уряд і заг. інформаційне бюро прилучили до президії ради мін. Закон уві-ходить у життя негайно. Ніякого речинця не пе-передбачено на ліквідацію скасованих міні-стерств.

Коли Італія ратифікує дого-вори з Ватиканом.

Чутки, нібито договори з Ватиканом будуть ратифіковані на першій засіданні італійського парламенту, показалися безосновними. Перше засідання парламенту (21. квітня) буде присвя-чене лише престолойній промові. На дальших за-сіданнях виберуть президента і президію пар-ламенту, верифікують мандати, відповідатимуть на престолойну промову і т. д. Всі ці справи зай-муть тиждень часу. Ватиканські кола рахуються навіть із пізнішим речинцем ратифікування тра-ктату обома палатами; гадають, що це буде з кін-цем травня. У зв'язі з цим відпадає чутка, що папа кине Ватикан 9. травня. Вперше вийде папа з Ватикану до Латерану мабуть із кінцем червня. Папа дістав уже запрошення з 9 країн, та сумні-ваються, щоби він ц. р. скористав більше ніж з одного запрошення. Папа поїде передовсім на відпочинок до Каstell Гандольфо.

Катастрофи.

З Гасельо (Бельгія) повідомляють, що на-слідком вибуху газів у копальні в Вотеґрей зги-нуло 25 шахтарів, а трох було тяжко ранених. Підчас рятункової акції завалася частина копаль-ні. Двох людей, що вели рят. акцію, згинуло, 8 було ранених.

„Шікаґо Трібюн“ повідомляє, що в Мілфор-ді а стейті Коннектикат вивернулося човно, що везло робітників. П'ять із них утонуло.

В Колумбії пожежа знищила 4 будинки. Бу-ло кільканаять ранених. Шкід є на 2 міль.

Париський „Ле Журналь“ повідомляє, що підчас автомобілевої катастрофи дня 31. березня було 7 убитих і 23 ранених.

Добро „Просвіти“ — це добро цілого народу, а зокрема кожного з нас.

НОВИНКИ

— Все наново. Позавчора магістратські вози очисували деякі головні вулиці з останніх сні-гових окопів, щоби бодай на латинський Велик-день Львів прибрав трохи чистіший вигляд. Тра-плялись навіть хідники такі чисті, що прикро було ходити по них у калюшах, зрештою необ-хідних, щоби дістатися на хідник з одного боку вулиці на другий. Жіночтво оглядало виставки з весняними сукнями, плащами та капелюхами, а загартовані спортом муштини пробували прохो-джуватися у легких нагортах. Усе це перечерк-нув свіжий сніжок у неділю, який надав містові вигляд справжньої снігової зими. Саме тоді, ко-ли приходять утихомирюючі звістки, що небез-пека повені минула, ріки і річки дістали нового союзника.

— Пріма Априліс. За приказом традиційного звичаю майже всієї світової преси, що в день 1. квітня переплітає поважні статті сензаційними звістками, гуляючи собі а осіб ласих на небували новини, і наш часопис дозволив собі в числі а 2. квітня (число з датою 1-го взагалі не вийшло) на невинний жарт. Тому, що на цей раз жертвою цього жагату ждала неоди читач і неоди широ-

посміється з тих, що прочитають його поважно, даємо аматорам „домоголовки“ ще 24 години до надуми: що саме в числі 72 „Діла“ є виключним плодом 1.-квітневого гумору?...

— Музей Наук. Т-ва ім. Шевченка у Львові мав у місяці березні 106 чисел (704 предметів) приро-сту, до ч. 18.635 включно, головню з етнології та історії визвольної боротьби. На це зложилися дари п.п.: дир. Горина Т. з Чорткова, Дорошенка В., Заклинського М., Казуновичкої З. а Двірців, Катамая Б., Коритка Ю., д-ра Крип'якевича І. інж. Озаркевича І. а Борислава, інж. Оннішкевича Р., д-ра Пастернака Яр., Пеленського Е., Т-ва „Про-світа“ у Львові, акад. проф. Студинського К., проф. Томашівського Ст., Филиповича З., Чай-ковського Е. та проф. Шендрика, а за Управа Музею складала їм усім ширю подяку. — Я. П.

— Ріжні вістки. Про альбанського короля при-носила преса кілька разів звістки, що він поваж-но недужий: двоє віденських професорів, яких він покликав до Тірани, простує офіційально ці наклепи. Зогу вибирався шукати жінки між єв-ропейськими князівнями; може його суперники хотять йому „підставити ногу“. — Бувший посол до австр. парламенту сїоніст д-р Штрахвер, що живе тепер у Чернівцях (має 80 літ) находитесь в такій нужді, що жидацька преса звертає увагу на його долю. — Вдова по поліційнім урядовці у Білгороді Магдалина Павлович, яка жила як дуже бідна, залишила своїм заповітом мільон ли-варів на добродійні цілі. — Австрійська управа залізниць дістане цими днями з фабрики паровіз до посліпінних поїздів, що буде найбільшим із у-сіх європейських і їхатиме зі швидкістю 110 км. на годину на лінії Відень-Зальцбург. — У Гам-бурзі продають на ліцензії рідку книгозбірню з XVIII. в., яка була власністю графа Бльома, що в 1750 р. їздив по всіх столицях Європи скупов-уючи рідкі твори та видання. — Згоріла одна з найкращих церков у Неаполі „Санта Марія Ну-ова“. — В околиці Бреслава сильно покалічений в катастрофі з автом головний директор місько-го театру д-р Турназ, режисер д-р Граф і оперна співачка Марґіта Сухи.

— Свен Гедін у Китаю. Відомий шведський у-чений і мандрівник Свен Гедін, що вибрався з науковою експедицією до Китаю дістав нового чверть мільона шведських корон від держави на продовжування своїх дослідів. Уряд дав йому цю суму з чистого доходу державної лотерії, яка вся призначена на добродійні цілі. Сподіва-ються, що С. Гедін зможе за ці гроші провести ще два роки в Китаю, якщо тільки тамешня полі-тична ситуація дозволить йому на побут.

— Радіо, але не для всіх. У німецькому міні-стерстві шляхів і комунікацій перевели цими дня-ми ачені-спеціалісти проби з „ультра-короткими“ хвилями, не довгими як на 10 метрів. Удалось їх ужити як засобу порозуміння. Велике прак-тичне значіння цього винаходу в тому, що їх можуть зовити тільки деякі особи, спеціально вибрані, а не кожний. За „виснадачем“ находитсь антенное зеркало, яке має змогу спрямовува-ти звістки тільки на означене місце. Таким ро-бом армія, поліція, почта і преса зможуть кори-стуватися таким винаходом для передачі чисто довірочних інформацій.

— Спидщина рятунком від самогубства. Перел кількома днями повідомила віденська поліція будапештського, що богач Сізімонд Бруст, який помер у Нюрнбергу, замикав цілий свій величез-ний маєток, вартості 500.000 пенгів, своїй ша-гровій, що живе на Мадярщині. Виниклось, що ця шагрова це 70-літня жінка, яка жила у край-ній нужді і хотіла з нужди покінчити самогуб-ством. Тільки випадком вдалось поліції її від-шукати — і, очевидаю, завдяки цьому щаслива спадкоємниця покінчила і з нуждою і з думками про самогубство.

— Погана пам'ять бандита. Відомий провідник бандитської шайки „Скарфейс“ („Повязка на об-личчі“) Каноне в Шікаґо ставив перед судом як обвинувачений у масовім душегубстві. Присяжні були дуже цікаві і засилювали бандита всімажи питаннями, але на все одержували відповідь: „ні-чого не пам'ятаю“. Всупереч сподіванням Кано-не, який думає, що суд перестане його далі пи-тати, пересудання його відложили до другого дня. Каноне не лаявся так суду, як „забуканих“ куль своїх протинників, від яких після виявлення захвався на своїм замку біля Міані.

